

ilyen programokat és tervdokumentációkat, amelyek a raktárterek és olvasói férőhelyek ismételt bővítését tennék lehetővé.

A könyv - amely az NPI sokszorosítványaként látott napvilágot - azt a benyomást kelti, hogy előzetes, kísérleti jellegű publikációról van szó, amelyet terjedelmében is, tematikájában is bővített változat követ majd. A szerzők munkásságát ismerve, okkal bizhatunk abban, hogy erre mihamarabb sort fognak keríteni.

ZIRCZ Péter

RAY, G. Sheila: Library service to schools. 2 ed. London, The Library Association, 1972. 64 p. Bibliogr.: 56-64. p. (Library Association Pamphlet, No. 32.)

Az iskolai és a közművelődési könyvtárak együttműködése sokat vitatott és kétségtelenül nagyon időszerű kérdés mindazok számára, akik a gyermekek és az ifjúság olvasásával, könyvtári ellátásának kérdéseivel foglalkoznak, Sheila Ray tanulmánya voltaképpen módszertani utmutatás az angol közművelődési könyvtárosok számára ahhoz, hogy milyen ellátást, milyen szolgáltatásokat nyújtsanak az iskoláknak. A szerző a Birmingham Polytechnic könyvtárosképző tanszékének tanára, szűkebb érdeklődési köre és oktató munkájának témája az iskolai könyvtárügy. Könyvének első kiadása 1968-ban jelent meg, a második kiadás - szakirodalmi tanulmányról lévén szó - az érdeklődés kétségtelen jele.

Az iskolai könyvtárat Angliában már régen az oktatás "energiaforrásának" tekintik - írja Sh. Ray. Az oktatás új módszereinek térhódítása következtében azonban, amelyek nem a tanításra, hanem a gyermekek önálló tanulására helyezik a hangsúlyt, ennek az "energiaforrásnak" a jelentősége még nagyobb lett. Az iskolai könyvtár a tanulás feltétele, munkaeszköz. Az iskolai könyvtárak feladatainak ez az új szemlélete azonban Angliában sem régen, csak a második világháború után alakult ki. Először a középiskolai könyvtárak fejlesztése indult meg, majd mintegy 15 éve, jelentős előrehaladást értek el az elemi iskolák (primary schools) könyvtári ellátása terén is.

Bár a korábban kialakult pedagógiai igény számos kitűnő iskolai könyvtárat hozott létre, az iskolai könyvtárak helyzete nem mindenütt megoldott. Legrosszabb körülmények éppen az állami iskolákban vannak. Alap- és közép-foku iskolákban egyaránt nagy a helyhiány. Sok elemi iskolában kap helyet a könyvtár a folyosón, előtérben, vagy pl. orvosi rendelőben. A középis-

kolákban pedig, a középfokú oktatás általánossá tétele (1944) következtében nagy a zsufoltság és a hajdani könyvtárhelyiségeket is gyakran használják fel tantermeknek. Ilyen körülmények között az iskolai könyvtárak fejlesztése nem kevés gondot jelent Angliában sem. A közművelődési könyvtárakkal való együttműködés itt is nélkülözhetetlen az iskolák kielégítő könyvtári ellátása érdekében.

Régi hagyománya van annak Angliában, hogy a közművelődési könyvtár könyvletéteket ad az iskoláknak. Az iskolák könyvtári ellátásának ez a rendszere a múlt század végén alakult ki, először az USA-ban, majd több európai országban is elterjedt. (A rendszert szülővárosáról Buffalo-módszernek nevezték. - R. A. megj.) Ez a szolgáltatás a második világháború után továbbfejlődött és az új igényekhez alkalmazkodva egyes megyékben magasszintű ellátó szolgálatot szerveztek az iskoláknak a korábbi kisebb méretű letétek helyett. Ma is előfordul azonban, hogy a közművelődési könyvtár csupán szórakoztató olvasmányokból álló, időnként cserélt letéteket nyújt az iskoláknak, és ez a szolgálat sokszor esetleges, a könyvtárosok lelkesedésétől, jóakaratótól függ.

Az Angol Könyvtáregyesület kiadványa, a "School library resource centre: recommended standards for policy and provision" a központi ellátás módját és normatíváit fogalmazza meg, amelyeket azonban az Oktatástügyi Minisztérium nem hagyott jóvá és az iskolák sem mindenütt elégedettek a könyvtárak által nyújtott segítséggel. Számos pozitív tapasztalat azonban mégis vonzóvá teszi ezt a megoldást az angol könyvtárosok számára. Főképpen a könyvtári munka szakmai színvonalának biztosítása érdekében. Ez készíti a szerzőt is arra, hogy a könyvtér e megoldás népszerűsítésének szentelje és részletes tájékoztatást adjon a közművelődési könyvtáraknak ahhoz, hogyan szervezzék meg szolgáltatásaikat, hogy ezzel az iskolák is elégedettek legyenek.

Előljáróban az iskolai könyvtárakkal szemben támasztott főbb követelményeket ismerteti. A könyvállomány nagyságát illetően középiskolákban tanulónként 10-15 kötetet, de legalább 10 000 kötetet, elemi iskolákban tanulónként 9 kötetet, de legalább 2000 kötetet javasol. (Megjegyzendő, hogy a középiskoláknak 11 éves kortól kell a gyermekek igényeit figyelembe venni!). A középiskolák könyvtári ellátása jelenti tehát a nagyobb problémát. A könyvek kiválasztása a tanárok kötelessége, az iskolai tanár-könyvtáros egyeztető feladatot tölt be. A középiskolai könyvtár állományához az audiovizuális eszközök és anyagok is hozzátartoznak. Ezek gyűjtése, mint a szerző megállapítja, még kezdeten tart, ezért itt nem alakultak ki még normatívák. Az elemi iskolák könyvtárainak állományával kisebb mértékben foglalkozik.

A könyvtárak elhelyezéséről szólva nyomatékosan ajánlja a flexibilis elhelyezést. Ami pedig a nyitvatartás kérdését illeti, legfőbb követelmény, hogy az iskolai könyvtár tanítási idő alatt és "mikor szükséges" szabadon hozzáférhető legyen tanárok és diákok számára egyaránt. Fontos követelmény, hogy a tanulók az iskolai könyvtárban ismerjék meg a könyvtárhasználatát, a katalógusokat és megtanuljanak a könyvtár állományában önállóan tájékozódni.

A szerző nyomatékosan hangsúlyozza, hogy az iskolai könyvtár működése attól függ, hogy mit igényel tőle az iskola. A közművelődési könyvtárnak azonban, ha tanácsot akar adni az iskolai könyvtárosoknak, a könyvtári szakismereteket az iskola körülményeihez kell alkalmazni. Meg kell érteniük az iskola problémáit, hogy megvalósítható megoldásokat javasoljanak a szabályok merev alkalmazása helyett.

Sheila Ray annak a felfogásnak a híve, hogy a közművelődési könyvtár el-látó központként működjék közre az iskolák könyvtári szolgálatában. Ez a nézet az angol iskolai könyvtári ellátás említett hagyományaira, részben a közművelődési könyvtári szolgálat fejlett voltára és szervezettségére támaszkodik. Nem történt itt egyéb, mint a hálózati elvet az iskolák könyvtári ellátására is alkalmazták, és a hálózati központ mint ellátó központ gyakran (nem minden esetben) a közművelődési könyvtár központ-jához kapcsolódik. Az osztályoknak adott letétek rendszeréhez képest azon-ban ez a megoldás jobban figyelembe veszi az oktatás igényeit. Erre utal az iskolák elvi és anyagi részvétele a könyvkiválasztásban, a gyarapítás-ban és a könyvállomány hasznosításában az oktató munka folyamán. Az osztálykönyvtárak rendszere nem mutat ilyen sajátosságokat.

A közművelődési könyvtár szervezetébe beilleszkedő iskolai könyvtári el-látó központ vezetője a könyvtár vezetőjének van ugyan szolgáltilag alá-rendelve, de szorosan együttműködik az oktatásügyi hatóság szakemberei-vel és az oktatásügy legfőbb helyi vezetőjének egyetértésével végzi tevé-kenységét. Az iskolai könyvtári ellátóközpontnak a közművelődési könyv-tárral való szoros, lehetőleg "egy tető alatt" történő együttműködését a szerző főképpen a könyvtárosi szakismeret biztosítása, a könyvtár teljes állományának, tájékoztató és bibliográfiai apparátusának jobb kiaknázása érdekében tartja fontosnak. Az ellátóközpontot azonban az oktatásügyi ha-tóság tartja fenn, a közművelődési könyvtár ebben a vonatkozásban az ok-tatásügyi megbizottjaként szerepel. Előfordul azonban az is, hogy ez az ellátóközpont nem kapcsolódik közművelődési könyvtárhoz, mint pl. London-Belvárosban, amely önálló és a szerző megállapítása szerint is a legma-gasabb szintű tevékenységet fejt ki az országban.

Az ellátóközpont legfontosabb feladatát a szerző az iskoláknak biztosított különböző mértékű könyvellátásban látja. Lehet ez kiegészítése az iskola saját könyvtári állományának, de biztosíthat a központ teljes könyvtári ellátást is. A könyvellátás alapja a központ saját könyvállománya, amelyet az iskolák által befizetett összegekből vásárol. Ezt szükség szerint ki-egészítheti a közművelődési könyvtár állományával. Az ellátó központ ál-lományába a könyvanyag mellett folyóiratok és audiovizuális anyagok is tartozhatnak.

A könyvek és egyéb könyvtári dokumentumok kiválasztásában a pedagógusok iskolánként vesznek részt. Tájékoztatásukat szolgálják a különböző biblio-gráfiai kiadványok, továbbá a központ állandó kiállítása az ujdonságokból. A kiállítás rendszeres megtekintése és a kiválasztás szervezeten történik.

A gyarapítás adminisztratív lebonyolítását a központ végzi, továbbá a megvásárolt könyvtári anyagot feldolgozza, szereli, kiszállítja a helyszínre, a könyveket javítja, kötteti. A szállításhoz egy vagy több szállító autó, esetenként bibliobusz is rendelkezésre áll. Egy-egy ilyen ellátóközponthoz tartozik a közművelődési könyvtár hatókörébe eső minden iskola: az elemi és a középiskolák egyaránt.

Az ellátóközpont a könyvellátáson túl módszertani tanácsokat ad a könyvtári munkához, tanfolyamokat szervez a könyvtáros-tanárok számára, ápolja, elősegíti a könyvtárak és az iskolák kapcsolatát, együttműködik az iskolai szakfelügyelőkkel, tájékoztatja őket az iskolai könyvtári szolgálat állapotáról, tevékenységéről is, lehetőségei szerint kapcsolatot épít ki a könyvtárosképző intézményekkel is, mivel egy-egy ilyen ellátóközpont kiváló gyakorló terület a könyvtárosjelöltek számára.

A szerző véleménye szerint egy-egy ellátóközpont működéséhez legalább három felsőfokon képzett könyvtáros, egy gépiró és egy csomagoló technikai segéderő kell, ezenkívül minden autohoz egy-egy autókönyvtáros. Ezzel a személyzettel mintegy 100 iskola könyvtárát lehet ellátni úgy, hogy az adminisztrációt és a könyvvállomány feldolgozását a könyvtár megfelelő osztályai végzik. Az elhelyezéshez szükséges alapterület megállapításánál számba kell venni, hogy el kell helyeznie saját könyvvállományát, helyet kell biztosítani a csomagolásnak, az állandó kiállításnak, a könyvvállomány katalógusainak és a központot látogató pedagógusoknak a válogatáshoz.

Sheila Ray könyvének igen értékes része a terjedelmes bibliográfiai anyag, amely a további tájékozódáshoz nyújt segítséget.

N. RÁCZ Aranka

BÁNLAKY Éva - SÁRDY Péter: Szakirodalmi tájékozódás a pszichológiában. Források, módszerek. Bp. 1972. Tan-
könyvkiadó. 146 l. /Pszichológia - nevelőknek/

1850 körül évente átlagosan ezer tudományos folyóirat látott napvilágot, manapság ez a szám már egymillió körül mozog. Igaz nem is dicsekedhet korunk sok általánosan tájékozott polihisztorral. Persze a szűkebben vett szaktudományok területén se sokkal megnyugtatóbb a helyzet, mert például a lélektani kutatással foglalkozóknak évi 5000 folyóiratot, vagy azok nagy részét kellene figyelemmel kísérniük legalább a legfontosabb öt nyelven (angol, francia, német, orosz, spanyol). Az információk szaporodása és az időkeret változatlansága közötti dilemmát a rohamos specializáció sem képes megoldani a szükségszerűen fellépő integrációs tendenciák miatt.